

INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

Remissvar gällande slutbetänkande av

För barn och unga i samhällsvård

SOU 2023:66

Författare

Professor Ingrid Höjer

Fil. Dr. Anneli Larsson

Sammanfattning	3
1. Författningsförslag	4
4. Nationell styrning och uppföljning	4
5. Socialnämndens ansvar för en stärkt vårdkedja	6
6. Stärkt kvalitet i familjehemsvård	7
7. Register över familjehem för barn och unga	10
8. Stärkt kvalitet i HVB och stödboende	11
9. Tillgång till jämlik hälso- och sjukvård och tandvård	11
10. En väl fungerande skolgång	12
11. Fortsatt samhällsvård efter 18 års ålder och stöd efter samhällsvård	12
14. Författningskommentarer	13
Referenser	14

Sammanfattning

Sammanfattningsvis menar vi att utredningens förslag är genomtänkta och kommer att medföra behövliga förbättringar och en kvalitetshöjning av samhällsvården för barn och unga. Det är positivt att faktorer som barns och ungas utbildning, hälsa och tandvård samt att samverkan mellan statliga myndigheter, kommuner och regioner uppmärksammas i utredningen.

Vad gäller förslag som riktar sig mot familjehemsvården, så menar vi att det är positivt att det görs ansträngningar att inhämta kunskap, utveckla och förbättra denna. Ett sådant behov har funnits under lång tid. Familjehemsvården är den vanligaste vårdformen, och också den som under många decennier har ansetts vara det bästa alternativet för barn och unga. Tidigare förslag om utbildning och stöd till familjehemmen, liksom om stöd till unga som lämnar vården, har i de flesta fall inte resulterat i några påtagliga förändringar, därför hoppas vi att de förslag som redovisas i utredningen verkligen genomförs.

Vi är mycket positiva till att utredningen utgår från barns och ungas egna synpunkter och erfarenheter och att deras möjlighet till delaktighet betonas. I utredningen framhålls barns och ungas önskemål om goda och förtroendefulla relationer med handläggare. Här vill vi betona att det är svårt – eller omöjligt – att skapa en positiv förändring så länge som personalomsättningen av socialsekreterare är hög. Det går inte att skapa förtroendefulla relationer med barn och unga och arbeta för delaktighet om socialsekreterare ständigt byts ut. Vi är medvetna om att utredningen inte hanterar personalfrågor, men goda förslag och åtgärder går inte att genomföra utan en god personalpolitik som ger socialsekreterare förutsättningar att använda sina kunskaper och skapa goda relationer till barn och unga. Vi vill framhålla att utan strategier för att de som arbetar inom socialtjänsten kan ha en rimlig arbetsbelastning, ha tillgång till kompetensutveckling, känna meningsfullhet i sitt arbete och ha ett adekvat handlingsutrymme, så blir det svårt att genomföra de positiva förändringar som återfinns i utredningens förslag. Här har kommunerna – och SKR - ett stort ansvar att förbättra situationen.

Den utredning som gjordes 2015 (*Barns och ungas rätt vid tvångsvård*, SOU 2015:71) var mycket omfattande och grundade sig på ett föredömligt sätt på forskning inom den sociala barnvården och även på praktisk kunskap. De förslag som gjordes i denna utredning var genomtänkta och välgrundade. Dock blev mycket få av dessa förslag genomförda, vilket innebär att ett stort arbete egentligen inte användes på ett adekvat sätt. Vi hoppas att det denna gång blir konkreta resultat av de förslag som ställs. Det är positivt att kapitel 12 omfattar en genomgång av kostnader för kommunerna – vår uppfattning är att just kostnadsfrågan kan vara en orsak till att förslag inte genomförs.

Efter betänkandet av utredningen lämnats på remiss meddelade regeringen att de tillsätter en utredning i syfte att reformera och se över den statliga barn- och ungdomsvårdens uppdrag och organisation (Dir. 2024:13). Av den anledningen väljer vi att reservera oss i utredningens förslag som gäller SIS - särskilt de som berörs i avsnitt 8 (*Starkt kvalitet i HVB och stödboende*).

1. Författningsförslag

Vi är positiva till de nya skrivningarna i författningsförslagen. Se vidare kommentarer under respektive del.

4. Nationell styrning och uppföljning

Att placera barn och unga i samhällsvård är innebär ett stort ansvar – samhället går in som ”ställföreträdande förälder”. Därför är det positivt att utöka en nationell struktur för att följa upp samhällsvård av barn och unga. Det är bra att den befintliga strukturen förstärks, och också att det blir tydligt vad en uppföljning av samhällsvården konkret innebär – hur uppföljning skall göras och vilka som har ansvaret.

4.4.1 Samhällsvård för barn och unga

Vi anser att det är bra att införa begreppet ”samhällsvård” som en gemensam beteckning för placeringar utanför hemmet. Tidigare har olika begrepp använts, vilket har kunnat leda till oklarheter.

I texten betonas också att samhällsvården är en ingripande åtgärd, och att det därför är en viktig markering att vård av barn och unga utanför hemmet är ett ansvar som ställer krav på samhället som helhet – här instämmer vi med emfas. Viktigt att markera att begreppet omfattar barn och unga under 21 år.

4.4.2 Statens ansvar för god kvalitet i samhällsvård för barn och unga

Det är positivt att statens ansvar för samhällsvårdens kvalitet ökar. På flera ställen i utredningen påpekas att det lokala ansvaret för samhällsvården kan utgöra ett problem – både vad gäller kvaliteten på vården och på tillsynen – det finns uppenbara risker för «bristande likvärdighet och kvalitet». Med tanke på utvecklingen inom samhällsvården som gått mot decentralisering och privatisering, i synnerhet av vård på HVB, är det extra betydelsefullt att staten har ett övergripande ansvar för samhällsvården.

4.4.3 Nationell samordning av statens stöd

I likhet med ovanstående kommentarer anser vi att det är positivt att det blir en nationell samordning av statens stöd.

I texten framgår att fyra perspektiv skall vara grundläggande: Barnrättsperspektivet, vårdkedjeperspektivet, verksamhetsperspektivet och helhetsperspektivet. Vi menar att det är positivt att utredningen utgår från dessa perspektiv – men att det också behöver konkretiseras vad denna utgångspunkt innebär för det praktiska arbetet. I texten framhålls att det idag saknas ”former för att nationellt arbete med kompetens och kompetensförsörjning”. Här menar vi att utredarna fokuserar på en mycket viktig faktor vad gäller kvaliteten inom samhällsvården – det är av stor vikt att skapa sådana former.

4.4.4. Uppdrag till Socialstyrelsen om nationell samordning och utökat nationellt samarbete.

Socialstyrelsen har redan nu ett ansvar för styrning och samordning av samhällsvården, det är ju ingen nyhet, men vi anser att det är positivt att ansvaret förtydligas och konkretiseras i

Socialstyrelsens instruktion. I synnerhet kan det vara positivt att ansvaret för samordningen specificeras.

I förslaget ingår även en skrivning om Statens Institutionsstyrelse, som också skall omfattas av förordningen §6. Eftersom regeringen nu ämnar lägga ner SiS, så är det svårt att ta ställning till denna del av förslaget.

4.4.5 Nationell struktur för uppföljning och analys

Att systematiskt samla och analysera uppgifter om samhällsvården är positivt. Särskilt gäller detta kunskap om privata utförare, där kunskapen i nuläget ofta är bristfällig.

Brukarundersökningar bland barn och unga är ett sätt att införliva barnrättsperspektivet – av stor vikt är då hur dessa undersökningar genomförs, så att de inte bara blir en form av ”symbolhandling”. Att öka barns och ungas delaktighet har länge varit ett eftersatt område, och det är av stor vikt att det nu skapas metoder där barns och ungas röster verkligen kan bli hörda, och där deras erfarenheter faktiskt får betydelse för samhällsvården. Bra att dessa undersökningar görs regelbundet, även om det kan vara önskvärt med en högre frekvens än vart fjärde år. Vad som saknas i förslaget är beskrivningar av *hur* barn och unga skall göras delaktiga. Vem skall vara ansvarig för att delaktigheten blir verklighet?

Samkörning av register är positivt. Att exempelvis samköra data om skolresultat med data från samhällsvården är av stor vikt när det gäller att förbättra kvaliteten på vården och situationen för barn och unga. Även information om barns och ungas hälsa är viktigt att samla och analysera. Enkäter till familjehem och HVB kan också vara bra metoder för att öka kunskapen. En förutsättning är att informationen från enkäterna samlas in, analyseras och rapporteras på ett adekvat sätt.

Data och information om utövare inom samhällsvården har länge varit bristfälliga. Exempelvis har det inte funnits information om antal familjehem. Även data om HVB har saknats. Här finns utrymme för stora förbättringar, och det är bra att detta uppmärksammas i utredningen.

4.4.6 Lokal kvalitetsuppföljning

Positivt att stötta kommunerna i att samla och dela information så att de kan få en bättre överblick av verksamheten, och följa upp vårdens kvalitet.

4.4.7 Stabila strukturer för regional samverkan om kunskapsbaserat arbete och nationell samverkan om kompetensfrågor.

Vi är positiva till förslaget.

4.4.8 Forskning

Vi är helt eniga med utredningen om att tillgången till vetenskaplig kunskap är mycket viktig för samhällsvårdens kvalitet, samt att nationella forskningsprogram uppmärksammar forskning om samhällsvård för barn och unga. Vi tar oss friheten att citera ett förslag från SOU 2015:71, kap 18:

Utredningens förslag: Regeringen bör avsätta särskilda medel för ett systematiskt utvecklingsarbete med målet att ta fram användbar kunskap om stöd och hjälp för en successiv övergång från placering till vuxentillvaro. Utvecklingsarbetet bör bl.a. omfatta en forskningsanknuten försöks-verksamhet med kontaktpersoner. Huvuddelen av de särskilda

medlen bör fördelas av Sveriges kommuner och Landsting (SKL) till de kommuner som deltar i utvecklingsarbetet. Utöver det bör SKL kunna nyttja en del av de särskilda medlen för samordning och uppföljning av utvecklingsarbetet.

Detta utmärkta förslag fick, vad vi vet, inget genomslag i praktiken. Vi hoppas nu att vi kan se fram emot konkreta åtgärder vad gäller forskningen, och barns och ungas delaktighet i densamma.

4.4.9. Nordiskt samarbete om god kvalitet i den sociala dygnsvården

Vi ställer oss positiva till förslaget. Vi vill också påpeka att Göteborgs universitet, Institutionen för socialt arbete, under lång tid samarbetat med våra nordiska grannländer, i olika nätverk och i mera formella samarbeten.

5. Socialnämndens ansvar för en stärkt vårdkedja

En generell kommentar vad gäller detta kapitel att det är svårt att skapa en positiv förändring så länge som personalomsättningen av socialsekreterare är hög. Det går inte att skapa förtroendefulla relationer med barn och unga och arbeta för delaktighet om socialsekreterare ständigt byts ut. Vi är medvetna om att utredningen inte hanterar personalfrågor, men goda förslag och åtgärder går inte att genomföra utan en rimlig personalpolitik som ger socialsekreterare förutsättningar att använda sina kunskaper och skapa goda relationer till barn och unga.

5.5.1. En tydligare och mer sammanhängande reglering av socialnämndens ansvar

I texten betonas betydelsen av att barn och unga behöver något annat än rutinmässiga administrativa provningar av vården, en bild som bekräftas av intervjuerna med de unga. Det är också en bild som överensstämmer med våra erfarenheter. Därför är det positivt med ett förtydligande av vad som gäller för socialnämndens ansvar.

5.5.2. Stärkt och förtydligt ansvar för socialnämnden att ge barn och unga i samhällsvård god vård

Det är positivt att förslaget omfattar barn och unga under 21 år. Begreppen "god vård och fostran" har under lång tid använts i lagtexten, men det finns få definitioner av vad dessa begrepp egentligen omfattar, vilket också påpekats i flera olika förarbeten till lagar. Därför är det bra att förtydliga begreppen, samt att vården skall utgå från barns och ungas behov.

Det är positivt att kontakt med föräldrar och syskon, utbildning, hälsa och tandvård särskilt uppmärksammas.

5.5.3. Starkare rätt för barn och unga att komma till tals och framföra klagomål

Vi ställer oss positiva till att barns och ungas möjlighet att vara delaktiga och komma till tals uppmärksammas. Det är positivt att en särskild barn- och ungdomshandläggare utses – men ett sådant förslag förutsätter också en kontinuitet av handläggare – se ovanstående kommentar. Om kontinuitet saknas blir förslaget tandlöst.

5.5.3 Socialnämnden skall besluta om var barnet eller den unga ska vistas under vårdtiden

Vi ställer oss positiva till ett ökat fokus på var den unge skall vistas och att det fattas ett särskilt beslut om detta, samt på barns och ungas delaktighet. Att det finns text som

specificerar betydelsen av hur ändringar av placeringar genomförs är mycket positivt. Detta har tidigare ofta inte fått tillräcklig uppmärksamhet, vilket kan få stora konsekvenser för barn och unga.

5.5.5 Ny reglering av LVU i det egna hemmet

Vi är positiva till att begränsningen vad gäller att vården alltid skall börja i det egna hemmet tas bort. Bra att tydliggöra syfte och utformning.

5.5.6 Socialnämndens ansvar för att noga följa vården tydliggörs

Vi är positiva till förslaget. Bra att ansvaret tydliggörs, och att vården följs upp. Bra att skriva fram att enskilda samtal skall genomföras, minst var 6:e månad, samt att det också skall genomföras samtal med vårdnadshavarna och den som utför vården. Positivt att särskilt uppmärksamma om barn och unga utsätts för våld.

5.5.7 Socialnämnden ska följa upp om hälsoundersökning och bedömning av extra anpassningar eller särskilt stöd i skolan har genomförts

Detta förslag är mycket viktigt, eftersom det tydligt framgått av forskningen att barn och unga som är placerade i samhällsvård har sämre hälsa, och sämre skolresultat än de som inte är placerade.

5.5.8 Tydligare stöd till vårdnadshavare och föräldrar

Även detta område är tidigare ofta försummat. Forskningen visar att föräldrar vars barn är placerade i samhällsvård varken får adekvat information eller stöd. Mycket bra förslag.

5.5.9 Justering av övervägande och prövning av vården

Vi är positiva till förslaget.

5.5.10 Socialnämnden ska anmäla till IVO om de misstänker att ett tillstånd kan behöva återkallas

Vi är positiva till förslaget. Mycket viktigt att olämpliga familjehem förlorar sitt tillstånd. Fler kommentarer kring frågan om tillstånd återfinns nedan, i samband med kommentarer till andra kapitel.

5.5.11 Förslag angående bestämmanderätt

Vi är positiva till förslaget. Bra att det tydliggörs att nämnden har ett ansvar som motsvarar det som vårdnadshavare har.

6. Stärkt kvalitet i familjehemsvård

6.6.1 Förslag angående rekryteringen av familjehem

Det är positivt att staten också tar ett ansvar för rekrytering av familjehem – något som under lång tid har varit ett grundproblem för landets kommuner.

6.6.2 En justerad definition av familjehem

Vi är positiva till förslaget.

6.6.3 Införande av familjehemskategorier

Vi är positiva till de familjehemskategorier som föreslås i utredningen. Kategorierna bidrar till ett förtydligande av verksamheten.

6.6.4 Behandlingsfamiljer och TFCO

6.6.5 En särskild reglering av jourhem tas bort

Vi är positiva till ovanstående förslag.

6.6.6 Vård i jourhem i högst sex månader

Vi är positiva till förslaget. Vår erfarenhet från praktiken är att jourhemsplaceringar i många fall inte går att begränsa till två månader, vilket är det som nu gäller.

6.6.7 Högst tre barn eller unga i samma familjehem

Det är positivt att antalet barn i familjehem uppmärksammas. Dock är det svårt att ta ställning till vad som kan betraktas som ett "max-antal", vilket också utredningen tar upp. Vår erfarenhet från praktik och forskning handlar mera om familjehemmens sammansättning och kompetens, samt om placerade barns behov. Vissa familjehem klarar väl av mera än tre barn. Vi tycker det är problematiskt att införa ett sådant max-antal.

6.6.8 Socialnämndens rapportering till IVO justeras

Vi är positiva till förslaget.

6.6.9 Krav på tillstånd för familjehem införs

Vad gäller kravet på tillstånd för att bli familjehem är vi positiva till förslaget, men menar att det här finns oklarheter och problem. Mycket kan hända i familjehem som gör att de blir mindre lämpliga att ta emot barn och unga – sjukdomar, skilsmässor, problem med egna barn. Därför är det problematiskt att ge ett generellt tillstånd som varar fram till tre år efter senaste placeringen.

Det är också viktigt att poängtera att inför varje placering av barn och unga behövs en noggrann matchningsprocess, det räcker inte att bara ha ett tillstånd.

6.6.10 Enskilt hem som saknar tillstånd får vid särskilda skäl ta emot barn eller unga

6.6.11 Tillstånd till familjehem ska ges av socialnämnden

6.6.12 Beslut om tillstånd får inte delegeras till tjänsteperson

Vi är positiva till ovanstående förslag.

6.6.13 Krav på grundutbildning för att bli familjehem

Detta är ett mycket bra förslag, som länge har behövt införas. Här behöver kommunernas ansvar tydliggöras.

6.6.14 Utredning av tillstånd ska inledas skyndsamt och max ta sex månader

Vi är positiva till förslaget.

6.6.15 Beslut om tillstånd som familjehem får överklagas enligt SoL

Vi är positiva till förslaget.

6.6.16 Tillståndet förfaller när familjehemmet inte haft uppdrag på tre år

Vi är positiva till förslaget. Tre år är en rimlig tid. Dock finns det andra problem med tillståndsförslaget, som vi redovisar under 6.6.9.

6.6.17 IVO ska återkalla tillstånd för familjehem

Vi är positiva till förslaget. Viktigt att inte olämpliga familjehem, som underkänts av en kommun, kan få tillstånd i en annan. Erfarenheter från praktiken ger vid handen att kommunens familjehemssekreterare kan få uppdrag att godkänna ett familjehem som de tidigare underkänt, då familjehemmet anlåtats av en konsulentverksamhet.

6.6.18 Beslut om återkallelse av tillstånd får överklagas.

Vi är positiva till förslaget.

6.6.19 Familjehem är skyldiga att underrätta socialnämnden om deras förutsättningar ändras

Det är positivt att en sådan skyldighet införs – men hur är det tänkt att kontrollen skall genomföras? Vad är en ändrad förutsättning? Vem avgör det – om inte familjehemmen själva gör bedömningen? Se tidigare kommentarer 6.6.9.

6.6.20 IVO skall underrätta socialnämnden om utredning eller beslut om återkallelse

Vi är positiva till förslaget – se för övrigt kommentarer ovan.

6.6.21 Uppdrag till Socialstyrelsen att ge stöd till kommunerna kring familjehemsvården

6.6.22 Uppdrag till IVO om tillsyn av familjehemsvården

Vi är positiva till förslaget.

6.6.23 Förslag för att öka användandet av nätverkshem

En sådan skrivning finns redan i SoL 6kap§5.

SoL 6 kap 5 § När ett barn placeras skall det i första hand övervägas om barnet kan tas emot av någon anhörig eller annan närstående. Vad som är bäst för barnet skall dock enligt 1 kap. 2 § alltid beaktas.

Att ändra skrivningen till att barnets bästa skall vara *avgörande* är positivt. Dock menar vi att den skrivning som redan finns i SoL fyller sitt syfte. Men det är positivt att stärka kunskapen om nätverkshem, och förbättra arbetsätten.

6.6.24 Ökat stöd till familjehem

Här är vi helt överens med utredningens förslag, och med skrivningen att kommunerna behöver satsa mera på förebyggande och kompletterande stödinsatser till familjehemmen. Det är också positivt med krav på grundutbildning för familjehem. Positivt med extra stöd under placeringens första år, och ökad tillgänglighet på kvällar och helger, samt extra stöd till jourhemmen.

6.6.25 Reglering av kompetensen vid utredning av tillstånd, utbildning, handledning och stöd till familjehem.

Vi är mycket positiva till förslaget att handläggare skall ha minst socionomexamen. En specificering av vad "annan relevant" examen avser behövs i förslaget.

6.6.26 Skyldighet att lämna registerutdrag för familjehem som tar emot unga mellan 18 och 21 år

Vi är positiva till förslaget.

6.6.27 Tydligare ansvarsfördelning mellan socialnämnden och privata verksamheter med konsulentstöd genom reglering av ersättningen

Vi menar att det är positivt att tydliggöra ansvarsfördelningen mellan socialnämndernas uppdrag och verksamheter med konsulentstöd. Mycket bra förslag.

6.6.28 Ersättning till familjehem

Vi är positiva till förslaget.

7. Register över familjehem för barn och unga

7.6.1 Att inrätta ett nationellt familjehemsregister för barn och unga

Vi är positiva till förslaget om ett register över familjehem. Risken att ett register skall minska viljan att bli familjehem tror vi är liten. Genom att bli familjehem öppnar familjen upp för insyn på olika sätt – familjen blir mera ”offentlig”. Att finnas med i ett register är en del av en sådan ”offentlighet”.

Ett register ökar kunskapen om och ger en överblick av familjehemsvården, vilket under lång tid saknats. Bra att inte nätverkshem ingår i registret.

7.6.2 Överväganden kring integritet och risker

7.6.3 En ny lag om nationellt familjehemsregister

7.6.4 Lagens syfte

7.6.5 IVO ansvarig myndighet för registret

7.6.7 Förhållandet till annan lagstiftning

7.6.8 Ändamålen med behandlingen av personuppgifter

7.6.9 Den enskildes inställning till personuppgiftsbehandlingen

Vi är positiva till skrivningarna i samtliga förslag, som uttömmande behandlar vad som gäller för registret

7.6.10 Registrets innehåll

Vi är positiva till förslaget. Viktigt att registret endast innehåller nödvändiga uppgifter.

7.6.11 Uppgiftslämnande till registret

7.6.12 Behörighetstilldelning

7.6.13 Begränsning av tillgång till uppgifter i registret

7.6.14 Information till registrerade

7.6.15 Kontroll av elektronisk åtkomst

7.6.16 Rätt till rättelse

7.6.16 Radering och begränsning

7.6.18 Bevarande och gallring

7.6.19 Sekretessfrågor

Vi är positiva till ovan nämnda förslag, som grundligt går igenom nödvändiga aspekter av registret.

8. Stärkt kvalitet i HVB och stödboende

Efter betänkandet av utredningen lämnats på remiss meddelade regeringen att de tillsätter en utredning i syfte att reformera och se över den statliga barn- och ungdomsvårdens uppdrag och organisation (Regeringen 2024). Av den anledningen väljer vi att reservera oss i utredningens förslag i denna del och kommenterar således inte de detaljerade förslagen.

8.5.1 Nationellt utvecklings- och förbättringsarbete

8.5.2 Förutsättning för placering i HVB

Vi noterar en felskrivning avseende referensen till socialtjänstförordningen (2001:397) på sid. 756, som bör justeras till 2001:397.

8.6 Statens styrning och stöd

8.7.1 Föreståndarens ansvar och kompetens

8.7.2 Den övriga personalens kompetens

8.7.3 Övergångsbestämmelser

8.7.4 Yrkesresan som plattform för introduktion och kompetensutveckling i HVB och stödboende

8.8.1 Behov av differentiering

8.8.2 Former för det fortsatta arbetet med specialisering, dimensionering och tillgång till hälso- och sjukvård

8.8.3 Utredning av befogenheter vid HVB och SiS särskilda befogenheter

8.9.1 SiS roll i vårdkedjan

8.9.2 Vård med särskilt noggrann tillsyn

8.9.3 Trygg och säker vård

I grunden är vi positiva och står bakom utredningens bedömningar i ovan nämnda delar och tycker det är mycket bra att Hem för vård eller boende (HVB) och de särskilda ungdomshem som Statens institutionsstyrelse, SiS, ansvarar för uppmärksammas.

Vi instämmer i betydelsen av viktigt att kompetens förstärks inom HVB och av att planering för hur kompetensförsörjningen ska gå till sker i samverkan med statliga myndigheter, kommuner och regioner. Vi är vidare mycket positiva till att vården föregås av en omsorgsfull genomgång av planering samt hur denna planering ska operationaliseras.

Vi uppskattar särskilt att ämnesområdet socialt arbete lyfts avseende personalens och andra nyckelpersoners kompetens. Här vill vi understryka betydelsen av akademisk kompetens och adekvat utbildning för personalen. Vi är vidare mycket positiva till att privata aktörer särskilt skrivs fram avseende samordning av utförare av institutionsvård och stödboende.

9. Tillgång till jämlik hälso- och sjukvård och tandvård

9.4 Inledande överväganden och förslag om jämlik hälso- och sjukvård och tandvård

9.5 Överväganden och förslag om regionens ansvar att erbjuda hälso- och sjukvård och tandvård

9.6.1 Tydligare ordning för olika typer av undersökningar av hälsa

9.6.2 Ändringar av lagen om hälsoundersökning av barn och unga som vårdas utanför det egna hemmet

9.7.3 Hälsa- och sjukvård efter behov i de former som regionen erbjuder (ordinarie samverkan)

9.7.4 Integrerad vård genom tvärprofessionella team på plats i de särskilda ungdomshemmen

9.7.5 Hälsa- och sjukvård på basnivå på plats i de särskilda ungdomshemmen

9.7.6 Överenskommelser mellan SiS och regionerna

9.7.7 SiS ges möjlighet att ta initiativ till SIP på samma sätt som kommun och region

9.8 Överväganden och förslag om särskilda utvecklingsområden

Vi är mycket positiva till ovan förslag och står bakom utredningens bedömningar men hade önskat ett särskilt utpekat och ovillkorligt uppföljningsansvar till Socialtjänsten av att ovan angivna förslag genomförs.

10. En väl fungerande skolgång

10.5.1 Socialnämnden ska underrätta ansvarig nämnd om behov av skolplats

10.5.2 Obligatorisk kunskapsbedömning av barn och unga i samhällsvård

10.5.3 Skyldighet för socialnämnden att underrätta rektor om behov av bedömning

10.5.4 Hälsobesök för barn och unga i samhällsvård

Vi är positiva till ovan förslag men skulle rekommendera att skrivningen "*uppenbart obehövlig*" i förslagen 10.5.1 och 10.5.4 omformuleras, då de exemplen som ges kan bli problematiska. I förslag 10.5.4 rekommenderar vi vidare att formuleringen "*...ska hälsobesök erbjudas vid behov ...*" ersätts med "*...ska hälsobesök ges ...*".

10.5.5 Möjlighet till kompletterande utbildning

10.5.6 Regeringsuppdrag för utvecklings- och implementeringsinsatser av SAMS

10.5.7 Överenskommelse med SKR för att testa och sprida arbetssätt för att förbättra barn och unga i samhällsvårds skolresultat

Vi är positiva till ovan nämnda förslag.

11. Fortsatt samhällsvård efter 18 års ålder och stöd efter samhällsvård

Det är positivt att utredningen tar med kunskap från SBU's rapport och från SoS Barnbyars utmärkta undersökning, samt även från Myndigheten för Vårdanalys studie. Vi vill dock påpeka att SOU 2015:71, kapitel 18, ger omfattande kunskap om behovet av fortsatt samhällsvård. Dessutom grundar sig kapitlet på internationell och nationell forskning. De förslag som formulerades i kapitel 18 SOU 2015:71 var mycket bra.

11.6.1 Socialnämnden ska pröva behovet av fortsatt vård inför att barnet fyller 18 år

Det är bra – och nödvändigt – att förslaget skriver ska och inte bör. Det behövs ett "ska" för att kommunerna skall ta sitt ansvar. Stödet skall inte vara kopplat till att den unge går i

gymnasiet – viktigt att detta tydliggörs, bra att utredningen framhåller detta. Dock är vi tveksamma till att inte fortsatt vård blir en rättighet. Att enbart ”pröva behovet” kan ju innebära att kommuner prövar och bestämmer att det inte finns något behov – exempelvis om kommunen har ekonomiska svårigheter. Då är vi tillbaka i samma osäkerhet som råder nu. Vi menar att det måste vara en rättighet att kunna få fortsatt vård efter 18-års ålder, till exempel få stanna kvar i sitt familjehem.

11.6.2 Stöd efter vården ska ingå i en skälig levnadsnivå för unga upp till 25 år

Vi är positiva till förslaget. Det är viktigt att det tydligt klargörs att det är vistelsekommunen som ansvarar för att ge stödet – även om det är den placerande kommunen som ansvarar för att informera om rätten till stöd. Vår erfarenhet från egen forskning (Becevic & Höjer, inlämnad, Höjer & Sjöblom 2011a; 2011b; 2014) är att unga som lämnar samhällsvården ofta hamnar i en situation där de inte erhåller adekvat stöd, eftersom vistelse- och placeringskommunerna för en långdragen kamp om vem som skall stå för kostnaderna för stödet.

11.6.3 Socialnämnden ska underrätta barn och unga om dess rättigheter till stöd

Vi är positiva till förslaget. Här vill vi påpeka att barns och ungas tillgång till information är sammankopplade med deras möjlighet till att vara delaktiga, samt till en kontinuerlig och positiv relation med ansvarig handläggare.

11.6.4 Stöd till vårdnadshavare när barnet flyttar hem

Vi är positiva till förslaget, och att det är den placerande kommunen som ansvarar för stödet

Något vi saknar i kapitel 11 är skrivningar om samordning mellan myndigheter då den unge fyller 18. Exempelvis kan det uppstå svårigheter då den unge lider av psykisk ohälsa och tidigare haft kontakt med BUP, en kontakt som avslutas då den unge fyller 18. Vår erfarenhet är att de insatser som finns för vuxna med psykisk ohälsa är svårtillgängliga för denna målgrupp, och att dessa insatser inte omfattar kunskap om unga. På samma sätt kan det innebära svårigheter för unga att söka stöd hos ”vuxengrupper” inom socialtjänsten (Höjer & Oterholm 2023). Här finns ett problem där unga kan falla mellan stolarna, vilket hade behövts uppmärksammas i utredningen.

14. Författningskommentarer

Vi har kommenterat förslagen under varje kapitel.

Referenser

Becevic, Z & Höjer, I (inlämnad) "Examining narratives of Swedish leaving care bureaucracy from a lived citizenship perspective: framing the problem in political terms". Inlämnad till the *European Journal of Social Work*.

Dir. 2024:13. Regeringen, Socialdepartementet. *En reform av den statliga barn- och ungdomsvården för en trygg och kvalitativ vård*. 2024-02-01.

Höjer, I & Sjöblom, Y (2011a) Att stå på egna ben. Om övergången från samhällsvård till vuxenliv. *Socialvetenskaplig tidskrift*, 1, s 24 – 41. DOI: [10.3384/SVT.2011.18.1.2470](https://doi.org/10.3384/SVT.2011.18.1.2470)

Höjer, I & Sjöblom, Y (2011b) Procedures when young people leave care - views of 111 Swedish social services managers. *Children and Youth Services Review*, 33, pp 2452-2460. DOI: [10.1016/j.childyouth.2011.08.023](https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2011.08.023)

Höjer, I & Sjöblom, Y (2014) Voices of 65 young people leaving care in Sweden: "There is so much I need to know!" *Australian Social Work*, Vol. 67. No.1 pp 71 - 87. DOI: [10.1080/0312407X.2013.863957](https://doi.org/10.1080/0312407X.2013.863957)

Höjer, I. & Oterholm, I. (2023) Foster carers' views of the transition from foster care to adulthood for young people with mental health problems from a life-course perspective, *Nordic Social Work Research*, DOI: [10.1080/2156857X.2023.2298680](https://doi.org/10.1080/2156857X.2023.2298680)

SOU 2015:71. *Barn och ungas rätt vid tvångsvård. Förslag till ny LVU*. Slutbetänkande av Utredningen om tvångsvård för barn och unga.